

Wijzigingsbesluit Natura 2000-gebied Norgerholt

De Staatssecretaris van Economische Zaken

Gelet op de artikelen 10a en 15 van de Natuurbeschermingswet 1998;

BESLUIT:

Artikel 1

Het op 14 maart 2011 bekendgemaakte besluit (PDN/2011-022; Stcrt. 2011, 4458) tot aanwijzing van Norgerholt als Natura 2000-gebied wordt als volgt gewijzigd:

De Nota van toelichting die onderdeel uitmaakt van dit besluit wordt gewijzigd op de in de Nota van toelichting behorende bij dit besluit aangegeven wijze.

Artikel 2

1. De bekendmaking van dit besluit geschiedt in de Staatscourant.
2. Dit wijzigingsbesluit treedt in werking op de dag na de bekendmaking in de Staatscourant.

De Staatssecretaris van Economische Zaken,
w.g. Sharon A.M. Dijkma
d.d. 25 november 2013

Dit wijzigingsbesluit en de daarbij behorende Nota van toelichting worden gedurende zes weken ter inzage gelegd. De exacte periode en locatie worden vermeld in de bekendmaking die wordt gepubliceerd in de Staatscourant.

Het wijzigingsbesluit kan digitaal worden ingezien via de website www.rijksoverheid.nl/natura2000.

Belanghebbenden die hun zienswijze als bedoeld in artikel 3:15 van de Algemene wet bestuursrecht naar voren hebben gebracht of die het redelijkerwijs niet verweten kan worden geen zienswijze naar voren te hebben gebracht, kunnen gedurende zes weken ná de bekendmaking beroep instellen bij de Afdeling bestuursrechtspraak van de Raad van State, Postbus 20019, 2500 EA te Den Haag.

Mededeling ten behoeve van de kadastrale inschrijving van dit besluit:
primaire besluit ingeschreven onder stuknummer OZ4 59683/101

Nota van toelichting behorende bij het besluit tot wijziging van het op 14 maart 2011 bekendgemaakte besluit, waarmee Norgerholt is aangewezen als Natura 2000-gebied

1. Inleiding

Dit besluit behelst een wijziging van de Nota van toelichting behorend bij het besluit tot aanwijzing van Norgerholt tot Natura 2000-gebied (PDN/2010-022). Deze wijziging is noodzakelijk geworden naar aanleiding van de uitspraak van 14 november 2012 van de Afdeling bestuursrechtspraak van de Raad van State (zaaknummer 201104871/1/A4) met betrekking tot dit aanwijzingsbesluit. In deze uitspraak is het besluit vernietigd voor zover daarin voor het habitatype beuken-eikenbossen met hulst H9120 een instandhoudingsdoelstelling is gesteld. Reden hiervoor is dat de staatssecretaris in de beroepsprocedure "slechts heeft verwezen naar het voorkomen van eiken en hulst in het gebied en niet is ingegaan op de betekenis van het niet voorkomen van beuken in het gebied voor de aanwezigheid van het habitatype H9120" en daardoor "heeft hij [...] ondeugdelijk gemotiveerd waarom het stellen van een instandhoudingsdoelstelling voor het habitatype H9120 voor dit gebied aan de orde is." Het standpunt van de staatssecretaris "dat ook een bos dat geheel geen beuken bevat of heeft bevat, als habitatype beukenbossen (H9120) kan worden aangemerkt, omdat het mogelijk is dat beuken verschijnen als het beheer van het bos met het oog daarop wordt aangepast [...] is niet zonder meer af te leiden uit het Interpretation Manual."

In dit wijzigingsbesluit wordt de ontbrekende motivering gegeven door aanpassing van de gebiedsbeschrijving (paragraaf 3.1) en door toevoeging van bijlage D. Tenslotte wordt de betreffende instandhoudingsdoelstelling middels dit besluit opnieuw vastgesteld.

2. Aanpassing gebiedsbeschrijving

De gebiedsbeschrijving in paragraaf 3.1 van het bovenbedoelde aanwijzingsbesluit wordt vervangen door de volgende tekst:

"Het Natura 2000-gebied Norgerholt ligt in een esdorpenlandschap. Dit bosgebied is gelegen op een eeuwenlang ongestoorde bosbodem. Sommige bomen zijn meer dan 200 jaar oud, maar de meeste zijn pas na 1850 aangeplant. Het holt was jarenlang een kleinschalig, weinig intensief onderhouden, productiebos, waaruit de markegenoten selectief bomen oogsten voor eigen gebruik en waaruit soms grote partijen hout werden verkocht. Er werd soms in het bos gegraasd door varkens en schapen en er is ook strooisel gewonnen. Op sommige plaatsen is nog goed te zien dat de eiken in rijen zijn aangeplant. Om de eikengroei te begunstigen werd ondergroei soms verwijderd en werd klimop uit de bomen gekapt. Het bos bestaat overwegend uit zomereik en hulst. Verder zijn in de boomlaag beuk, zachte berk, winterlinde, Amerikaanse eik, gewone acacia, douglas en fijnspar aanwezig. In de huidige situatie zijn in de struiklaag grote hulstbomen en in de boomlaag zomereiken aspectbepalend. Als gevolg van het instellen van een niets-doen beheer is recent de dominantie van eiken wat afgenomen, terwijl beuken zich nadrukkelijker zijn gaan manifesteren. De huidige bedekking van beuken is ca. 5%."

3. In de Nota van toelichting van het aanwijzingsbesluit wordt in paragraaf 5.3 de instandhoudingsdoelstelling met betrekking tot het habitatype beuken-eikenbossen met hulst opnieuw als volgt vastgesteld:

H9120   Beuken-eikenbossen met hulst

Doel   Behoud oppervlakte en verbetering kwaliteit.

Toelichting   Norgerholt is één van de weinige Natura 2000-gebieden met een bijzonder goede vorm van het habitatype beuken-eikenbossen met hulst. Het is één van de weinige gebieden met goede bosrandbegroeiingen, toch is kwaliteitsverbetering mogelijk (herstel van de populaties van bijzondere vormen van bosmuur – de "Norger bosmuur" – en bramen), zowel langs paden als langs de buitenrand.

4. Nadere motivering voor de instandhoudingsdoelstelling voor H9120

Aan de Nota van toelichting wordt een nieuwe bijlage D toegevoegd:

Bijlage D. Voorkomen van het habitatype beuken-eikenbossen met hulst (H9120)

De Nederlandse uitwerking van de definitie van het habitatype beuken-eikenbossen met hulst (H9120), die is gebaseerd op de Interpretation Manual of European Union Habitats (European Commission 2007), is opgenomen in het Natura 2000 profielendocument dat in 2008 is vastgesteld (zie hoofdstuk 2). De volgende tekst is een aanvulling daarop en een nadere toelichting die betrekking heeft op het bos van het Norgerholt.

Karakter van het bos in het Norgerholt

Voor een bondige beschrijving van het bosgebied wordt verwezen naar de gebiedsbeschrijving (paragraaf 3.1). Verder zijn nog de volgende punten van belang ¹:

- de eerste vermelding van het Norgerholt stamt uit 1595, hetgeen duidelijk maakt dat er toen al een bos aanwezig was;
- een belangrijk deel van het Norgerholt bestaat uit eikenbos met Zomereik, waarin Hulst een tweede boomlaag vormt. Het betreft een vorm van het habitatype 9120 waarin Beuk vrijwel geheel ontbreekt;
- het Norgerholt behoort tot de betere voorbeelden in ons land van het habitatype beuken-eikenbos met hulst (H9120).

Verder is van belang dat het Norgerholt een voorbeeld is van het Beuken-Eikenbos (plantenassociatie 42Aa2 *Fago-Quercetum*, behorend tot het verbond *Quercion roboris* (= *Quercion robori-petraeae*)), in een vorm waarin Hulst sterk op de voorgrond treedt².

*Europese definitie van het habitatype beuken-eikenbossen met hulst (H9120)*³

9120 Atlantic acidophilous beech forests with *Ilex* and sometimes also *Taxus* in the shrublayer (*Quercinion robori-petraeae* or *Ilici-Fagenion*)

PAL.CLASS.: 41.12

1) Beech forests with *Ilex*, growing on acid soils, of the plain to montane levels under humid Atlantic climate. The acid substrate corresponds to alterations of acid rocks or to silt with flints more or less degraded or, to old alluvial deposits. The soils are of acid brown type, leaching or with an evolution towards podsol type. The humus is of moder to dysmoder type. These beech forests present different varieties:

- a) subatlantic beech-oak forests of the plains and hill levels with *Ilex aquifolium*
- b) hyper-Atlantic beech-oak forests of the plains and hill levels with *Ilex* and *Taxus*, rich in epiphytes
- c) pure beech forests or acidophilous beech-fir forests of the montane level, with *Ilex aquifolium* in the field layer.

2) Plants: *Ilex aquifolium*, *Taxus baccata*, *Ruscus aculeatus*, *Deschampsia flexuosa*, *Hieracium sabaudum*, *H. umbellatum*, *Pteridium aquilinum*, *Vaccinium myrtillus*, *Lonicera periclymenum*, *Melampyrum pratense*, *Teucrium scorodonia*, *Holcus mollis*.

3) Corresponding categories

United Kingdom classification: "W14 *Fagus sylvatica*-*Rubus fruticosus* woodland" pp and "W15 *Fagus sylvatica*-*Deschampsia flexuosa* woodland p.p."

German classification: "43070502 bodensaurer Buchenwald der planaren Stufe".

4) Oak may dominate in some of these forests due to the coppice-with-standards regime of the past centuries. If the intensity of the management decreases beech and also *Ilex* often regenerate spontaneously.

¹ Schaminée & Janssen (2009), Europese Natuur in Nederland. Hoog Nederland. Natura 2000-gebieden. KNNV Uitgeverij, Zeist.

² Stortelder e.a. (1999), De Vegetatie van Nederland. Deel 5. Plantengemeenschappen van ruigten, struwelen en bossen. Opulus Press, Uppsala en Leiden.

³ European Commission (2007), Interpretation Manual of European Union Habitats. European Commission, Luxembourg.

De onder de titel genoemde 'PAL.CLASS.' verwijst naar de publicatie *A classification of Palaearctic habitats*⁴. Subtype 1 van 41.12 (41.121) is daarin als volgt omschreven:

Germano-Baltic acidophilous beech forests	<i>Periclymeno-Fagetum, Ilici-Fagetum, Milio-Fagetum, Fago-Quercetum [p.], Luzulo pilosae-Fagetum</i>	Fragmented and insularized acidophile <i>Fagus sylvaticus</i> forests of the western seaboard of Europe, in Denmark, southern Scandinavia, northern Germany, northern and eastern Poland, the Netherlands, middle Belgium, Picardy, Normandy and southern England.
---	---	--

Dat zowel in de titel van het habitatype als in de classificatie van habitats uit 1993 sprake is van beukenbos wordt veroorzaakt door het feit dat binnen Europa de meeste van de samenstellende vegetatietypen beukenbossen ('-*Fagetum*') betreffen. Uitzondering hierop is het beuken-eikenbos *Fago-Quercetum*, dat door eiken (*Quercus*) wordt gedomineerd.

Betekenis van de Europese definitie in Nederland en het Norgerholt

Het *Quercion robori-petraeae* in de titel van het habitatype bestaat in Nederland enerzijds uit het Berken-Eikenbos (vallend onder H9190, oude eikenbossen) en anderzijds uit het Beuken-Eikenbos (= *Fago-Quercetum*, genoemd in de Palaearctic Classification) en het Bochtige smele-Beukenbos. Beide laatste vallen onder H9120. Zoals de naam van het verbond (*Quercion*) al aangeeft, gaat het hier om bossen waarin eiken (*Quercus*) een belangrijke rol spelen. De soortenarme Bochtige smele-Beukenbossen, die (vrijwel) geheel uit beuken bestaan, zijn in feite een uitzondering binnen dit verbond. De in de Interpretation Manual (onder punt 2) genoemde plantensoorten maken duidelijk dat het Beuken-Eikenbos typischer is voor het habitatype dan het Bochtige smele-Beukenbos, omdat deze soorten grotendeels uit het bos verdwijnen zodra zich een dicht beukenbos vormt. Van de genoemde twaalf plantensoorten komen er acht voor in het Norgerholt. In een Beuken-Eikenbos wordt de boomlaag gedomineerd door eiken², terwijl beuken gemiddeld niet meer dan 5% bedekken. Dat is overeenkomstig de situatie in het Norgerholt⁵.

Binnen de boomlaag kunnen eiken geleidelijk vervangen worden door de schaduwtolerante beuken, waardoor uiteindelijk het Bochtige smele-Beukenbos ontstaat. Het bosbeheer heeft hierop een grote invloed. In het verleden werden de eiken vaak bevoordeeld, o.a. door hakhout- en middenbosbeheer (zoals genoemd in de Interpretation Manual, punt 4), maar ook door selectieve aanplant van eiken. Of beuken een kans krijgen bij niets-doen beheer (zoals de laatste decennia in het Norgerholt), hangt vervolgens af van de structuur van de boom- en struiklaag: kunnen er beuken kiemen en volwassen worden of niet?

Dat de Interpretation Manual spreekt van 'beech forests' (in de titel) en daarmee suggereert dat het om pure beukenbossen gaat, wordt genuanceerd door gebruik van de term 'beech-oak forests' bij het in Nederland voorkomende subtype a. De Interpretation Manual zegt dus niet dat bossen die door eiken worden gedomineerd, niet kunnen kwalificeren. Te meer daar onder punt 4 expliciet gewezen wordt op de mogelijkheid van eikendominantie, zoals in het Norgerholt het geval is. Maar belangrijker nog is de verwijzing naar de vegetatiekundige eenheden waar in Nederland het habitatype uit bestaat, waarbij uit de vegetatiekundige literatuur duidelijk is dat eiken veel kenmerkender zijn dan beuken.

Situatie in het Norgerholt

In het Norgerholt is sprake van een door eiken gedomineerd bos waarin beuken circa 5% van de boomlaag uitmaken. De ondergroei is kenmerkend voor het vegetatietype Beuken-Eikenbos, dat volgens de Europese Interpretation Manual (en de daaraan ten grondslag liggende Classification of Palaearctic habitats) behoort tot het habitatype beuken-eikenbossen met hulst (H9120). De boomlaag is karakteristiek voor een Beuken-Eikenbos en is overeenkomstig de Europese definitie, omdat in de Interpretation Manual wordt verwezen naar het (door eiken gedomineerde) verbond *Quercion robori-petraeae* én melding wordt gemaakt van mogelijke dominantie van eiken als gevolg van beheer waarin eiken werden bevoordeeld.

⁴ Devillers & Devillers-Terschuren (1993), A classification of Palaearctic habitats. Council of Europe, Strassbourg.

⁵ Zie ook het volgende citaat uit Weeda e.a. 2004 (Atlas van Plantengemeenschappen in Nederland. Deel 4. KNNV Uitgeverij, Zeist):

"Beuken-Eikenbos (*Fago-Quercetum*) is een 20 tot 25 meter hoog, gemengd loofbos. De boomlaag wordt gewoonlijk gedomineerd door Zomereik (*Quercus robur*), soms door Beuk (*Fagus sylvatica*)."